

# Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2018)

11ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»



**Ελληνική γλώσσα και τεχνολογία: από τον γλωσσικό γραμματισμό στους πολυγραμματισμούς**

*Γεώργιος Καλλίνης, Γεωργία Αλεξούδα, Μαρία Πατιώ*

doi: [10.12681/cetpe.4331](https://doi.org/10.12681/cetpe.4331)

## Βιβλιογραφική αναφορά:

Καλλίνης Γ., Αλεξούδα Γ., & Πατιώ Μ. (2022). Ελληνική γλώσσα και τεχνολογία: από τον γλωσσικό γραμματισμό στους πολυγραμματισμούς. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 423–430. <https://doi.org/10.12681/cetpe.4331>

# Ελληνική γλώσσα και τεχνολογία: από τον γλωσσικό γραμματισμό στους πολυγραμματισμούς

Καλλίνης Γεώργιος<sup>1</sup>, Αλεξούδα Γεωργία<sup>2</sup>, Πατιώ Μαρία<sup>3</sup>  
[g.kallinis61@gmail.com](mailto:g.kallinis61@gmail.com), [alexouda@gmail.com](mailto:alexouda@gmail.com), [mariapatio22.5@gmail.com](mailto:mariapatio22.5@gmail.com)

<sup>1</sup> Φιλολόγος, Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

<sup>2</sup> Εκπαιδευτικός Πληροφορικής και Διευθύντρια 1<sup>ου</sup> Γυμνασίου Τούμπα

<sup>3</sup> Μουσικός, Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

## Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια διαθεματική προσέγγιση ενός γλωσσικού φαινομένου, του λεξιλογικού «δανεισμού». Ως ποιο σημείο η εισβολή της αγγλικής γλώσσας στη νεοελληνική λόγω της ανάπτυξης των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών επηρεάζει την επικοινωνία των νεότερων με τους μεγαλύτερους; Το ερώτημα αυτό οδήγησε σε μια έρευνα μεταξύ των μαθητών/τριών ενός τμήματος της γ' γυμνασίου με τη χρήση ερωτηματολογίων, στην οποία συμμετείχαν και οι γονείς τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν ανακοινώθηκαν απλώς στα στενά περιθώρια της τάξης, αλλά δημοσιοποιήθηκαν μέσω μιας άλλης, πρωτόγνωρης για μαθητές και μαθήτριες «γλώσσας», της ραδιοφωνικής. Έγιναν μάλιστα και ερέθισμα για στιχουργική δημιουργία. Όφελος πολλαπλό: εμπάθυνση και προβληματισμός και συγχρόνως εξοικείωση με διαφορετικούς γραμματισμούς, απαραίτητα εφόδια για τον πολύπλοκο σύγχρονο κόσμο.

**Λέξεις κλειδιά:** Νεοελληνική γλώσσα, ΤΠΕ, ραδιοφωνική εκπομπή, Ευρωπαϊκό Μαθητικό Ραδιόφωνο, πολυγραμματισμοί.

## Εισαγωγή

Αν στη γλώσσα αποτυπώνεται το πώς και το τι σκέπτεται ένας λαός, τότε τι συμβαίνει σε μια μικρή γλώσσα, όπως η νεοελληνική, που πλημμυρίζει από αγγλικούς κυρίως όρους που εισάγονται μέσω της ανάπτυξης των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ); Επηρεάζει άραγε τους χρήστες της, κυρίως τους νέους, και πώς; Μήπως τους απομονώνει από τους μεγαλύτερους, δηλαδή τους γονείς τους; Και πώς θα μπορούσε αυτός ο προβληματισμός να διατυπωθεί, δηλαδή να γίνει συνειδητός; Ερωτήματα που έδωσαν την αφορμή για ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας που ξεκίνησε από το μάθημα της Γλωσσικής Διδασκαλίας και της Πληροφορικής και στη συνέχεια ενέπλεξε και το μάθημα της Μουσικής.

Στον περίπλοκο, απαιτητικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο σύγχρονο κόσμο, όπου «η ίδια η μορφή του σχολικού γραμματισμού μεταβάλλεται, καθώς οι κοινωνικές ανάγκες αλλάζουν με γρήγορο ρυθμό» (Μητσοκοπούλου, 2001), ο σχολικός γραμματισμός καλείται να ενσωματώσει τόσο τρόπους ανάγνωσης και διαχείρισης του κοινωνικού γραμματισμού όσο και ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού στις νέες τεχνολογίες: στον ψηφιακό γραμματισμό, στον γραμματισμό της ηλεκτρονικής πληροφορίας, στον γραμματισμό των μέσων μαζικής επικοινωνίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Burke, 2009) και να καλλιεργήσει συγχρόνως την κριτική σκέψη απέναντί τους. Γι' αυτό ο ενδεδειγμένος τρόπος προσέγγισης είναι ο διαθεματικός, καθώς το κάθε γνωστικό αντικείμενο θέτει και καλλιεργεί σημαντικούς γνωστικούς στόχους και δεξιότητες (Ματσαγγούρας, 2003), ενώ ο συνδυασμός τους αντικατοπτρίζει τη συνθετότητα της επικοινωνίας στη μεταμοντέρνα κοινωνία.

Αυτός είναι και ο στόχος της παρούσας εργασίας: να παρουσιάσει μία εναλλακτική, πρόταση για τον συνδυασμό του γλωσσικού γραμματισμού με τον πληροφορικό γραμματισμό, το γραμματισμό στα μέσα και τον μουσικό γραμματισμό.

### Γλώσσα, σκέψη και επικοινωνία

«Τα όρια της γλώσσας μου σημαίνουν και τα όρια του κόσμου μου. [...] Δεν μπορούμε να σκεφτούμε αυτό που δεν μπορούμε να σκεφτούμε, ούτε λοιπόν να πούμε αυτό που δεν μπορούμε να σκεφτούμε» (Βιτγκενστάιν, 2007) σύμφωνα με τη διάσημη ρήση του Αυστριακού φιλοσόφου L. Wittgenstein. Υπ' αυτήν την έννοια η εισαγωγή ξένων λέξεων σε μια γλώσσα διευρύνει τα όρια του κόσμου των ομιλητών της δίνοντάς τους τη δυνατότητα να σκεφτούν αυτό που τώρα πλέον μπορούν να πουν. Γ' αυτό ακριβώς ο λεξικός δανεισμός μιας γλώσσας από μία άλλη δεν χαλάει μια γλώσσα, ίσα-ίσα την αλλάζει εμπλουτίζοντάς την ανοίγοντάς την σε νέες, διαφορετικές αντιλήψεις της πραγματικότητας. Μαθαίνει δηλαδή στους ομιλητές της να υιοθετούν εν μέρει το αντικείμενο σκέψης ενός άλλου λαού, από τον οποίο προέρχεται η δανεισμένη λέξη. Η αγγλική λέξη «πάρτι», για παράδειγμα, αποδίδει αναπικατάστατα έναν νέο τρόπο διασκέδασης, που συνδέεται με τη νεανικότητα, την ξένη μουσική και τον χορό (Χριστιδής, 2005). Η ενσωμάτωση της αγγλικής λέξης στο νεοελληνικό λεξιλόγιο πρόσθεσε μια νέα, διαφορετική αντίληψη διασκέδασης ανύπαρκτη ως τότε στο νεοελληνικό τρόπο σκέψης.

Η διεύρυνση αυτή έχει βέβαια το τίμημά της. Ιδίως στην εποχή της σαρωτικής επέλασης των ΤΠΕ και των προϊόντων που την καθιστούν κοινόχρηστη. Αν οι διαφορές μεταξύ των γλωσσών προκαλούν διαφορετικούς τρόπους σκέψης στους ομιλητές τους (Casasanto, 2008), όπως υποστήριξε ο γλωσσολόγος B. L. Worf, τότε η αθρόα εισαγωγή αγγλικών κυρίως όρων στη νεοελληνική γλώσσα αναπροσανατολίζει το αντικείμενο σκέψης (Obenauer, 2014) του Νεοέλληνα προσαρμόζοντάς το στην ανάγνωση του κόσμου από έναν άλλο πολιτισμό μέσω της γλώσσας του (Zlatev - Blomberg, 2015). Η νεοελληνική γλώσσα πλημμυρίζει από αγγλικές λέξεις, εκ των οποίων ορισμένες αποδίδονται με επιτυχία, όπως το computer ως υπολογιστής και το internet ως διαδίκτυο, κάποιες ενσωματώνονται αποκτώντας νεοελληνική κατάληξη, λ.χ. σκανάρω, γκουγκλάρω, τσατάρω, ενώ οι περισσότερες παραμένουν αμετάφραστες, android, drone, smartphone, selfie, handsfree, bluetooth. tablet, διατηρώντας μάλιστα την αγγλική τους μορφή. Έτσι υποκρίνεται στη γοητεία της τεχνολογίας ως τρόπου ζωής, αλλά κυρίως την αντιλαμβάνεται μέσω μιας ξένης γλώσσας χωρίς να της δίνεται η δυνατότητα να την οικειοποιηθεί δημιουργικά.

Η αντίδραση της νεοελληνικής γλώσσας στην εισβολή αυτή είναι μάλλον υποτονική, επειδή η μικρή μας γλώσσα δεν προλαβαίνει να δημιουργήσει το αντίστοιχο μετάφρασμα λόγω της ταχύτητας της εισόδου των ξένων λέξεων, αλλά και επειδή «το αυξημένο κύρος ή το γόητρο που έχει μία γλώσσα έναντι μιας άλλης είναι αυτό το οποίο ωθεί τους ομιλητές να δανείζονται στοιχεία από αυτή» (Παπαδοπούλου, 2015), άρα οι ομιλητές της νεοελληνικής δεν έχουν πολλούς ενδοιασμούς να χρησιμοποιήσουν αγγλικούς τεχνολογικούς όρους, ακόμη κι όταν υπάρχει το νεοελληνικό αντίστοιχο. Η επίδραση είναι εντονότερη στους νέους. Η υιοθέτηση της εισαγόμενης ορολογίας στον καθημερινό προφορικό κυρίως λόγο δεν επιβεβαιώνει απλώς τη νεανικότητά τους, αλλά αποτελεί έναν κοινό κώδικα επικοινωνίας που μοιάζει να τους διαφοροποιεί από τους μεγαλύτερους (Παπαδοπούλου, 2015). Θα μπορούσαν άραγε η πορεία και τα αποτελέσματα μιας έρευνας πάνω σ' αυτό το θέμα να κοινοποιηθούν με μια «γλώσσα» που θα αποτελέσει πρόκληση, γιατί είναι τόσο διαφορετική από αυτήν στην οποία σταδιακά εθίζονται;

## Το Ευρωπαϊκό Μαθητικό Ραδιόφωνο

Η συνεχής ενασχόληση των νέων με την ηλεκτρονική επικοινωνία ανακυκλώνει το εξειδικευμένο ξενόγλωσσο εν πολλοίς λεξιλόγιο απομακρύνοντάς τους από τον κοινότερο γλωσσικό κώδικα, ο οποίος διαμορφώνεται από τις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές λόγου που παρακολουθούν οι μεγαλύτερες ηλικίες. Το ραδιόφωνο, παρότι στα μάτια τους μοιάζει παλιό και ξεπερασμένο τεχνολογικά, στην πράξη ακόμη και σήμερα αποδεικνύεται πολύ ισχυρό για την καλλιέργεια του γραμματισμού στα μέσα (Todorova, 2015). Την εξουκείωση με αυτό το μέσο επιχείρησε το Ευρωπαϊκό Μαθητικό Ραδιόφωνο δίνοντας την ευκαιρία σε μαθητές και μαθήτριες να παράγουν και να παρουσιάζουν τις δικές τους ραδιοφωνικές εκπομπές κοινωνώντας τις δημιουργικές τους πρωτοβουλίες και επικοινωνώντας μεταξύ τους.

Το Ευρωπαϊκό Μαθητικό Ραδιόφωνο (<http://europeanschoolradio.eu/>) που φιλοξενείται στην πλατφόρμα streaming media του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (ΠΣΔ) (<http://www.sch.gr/96-announces/2165-european-school-radio>), έχει ως βασικό στόχο την ελεύθερη έκφραση και προβολή των ιδεών, των προβληματισμών, των παραγόμενων από τη σχολική κοινότητα ηχητικών πολιτιστικών προϊόντων, τόσο στην εσωτερική όσο και στη διεθνή κοινότητα. Πρόκειται για μια πρωτότυπη δράση η οποία εντάσσεται σε μια ευρύτερη εκπαιδευτική φιλοσοφία που θέλει το μαθητή να βλέπει το σχολείο ως χώρο δημιουργίας και έκφρασης, προβάλλει τις ιδέες, τις δημιουργίες, τις ανησυχίες της μαθητικής κοινότητας, τις επικοινωνεί με το σήμερα και κάνει πράξη την επικοινωνία μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας στην Ελλάδα και την Ευρώπη (ΠΣΔ, 2018).

## Μεθοδολογία

Το προτεινόμενο σχέδιο εργασίας επιδιώκει την καλλιέργεια των πολυγραμματισμών (Χατζησαββίδης, 2007) δηλαδή του γλωσσικού γραμματισμού, του πληροφορικού γραμματισμού, του γραμματισμού στα μέσα και του μουσικού γραμματισμού. Γιατί όλα είναι «γλώσσα».

Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι του σχεδίου εργασίας είναι:

- Η ευαισθητοποίηση σε θέματα χρήσης αγγλικών τεχνολογικών όρων στη νεοελληνική γλώσσα και κατά πόσο αυτή δημιουργεί ή όχι πρόβλημα στην επικοινωνία των γενεών μεταξύ τους.
- Η μύηση των μαθητών στη μεθοδολογία διενέργειας μιας πιλοτικής έρευνας με ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια.
- Η εξουκείωση των μαθητών με τη διαδικασία δημιουργίας μιας ραδιοφωνικής εκπομπής.
- Η καλλιέργεια δεξιοτήτων ηχογράφησης και χρήσης λογισμικών επεξεργασίας ήχου.

Το σχέδιο εργασίας, που συνάδει με τα Προγράμματα Σπουδών και τις οδηγίες διδασκαλίας, υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2016-17 σε ένα τμήμα της γ' τάξης του Γυμνασίου σε 4 διδακτικές ώρες του μαθήματος της Γλωσσικής διδασκαλίας, 6 του μαθήματος της Πληροφορικής και 4 του μαθήματος της Μουσικής. Συμμετείχαν συνολικά 26 μαθητές/τριες (13 αγόρια και 13 κορίτσια).

Ερέθισμα αποτέλεσε η Ενότητα 2 με τίτλο «Γλώσσα - Γλώσσες και Πολιτισμοί» του σχολικού βιβλίου *Νεοελληνική Γλώσσα*, όπου τέθηκε ήδη το ερώτημα κατά πόσο η υιοθέτηση στοιχείων μιας ξένης γλώσσας μπορεί να επηρεάσει τον νεοελληνικό λόγο άρα και τη νεοελληνική σκέψη. Η άποψη του ποιητή Γιώργου Σεφέρη «ο Θεός μάς χάρισε μια γλώσσα ζωντανή, εύρωστη, πεισματάρα και χαριτωμένη, που αντέχει ακόμη, μολονότι έχουμε εξαπολύσει όλα τα θηρία για να τη φάνε» (Σεφέρης, 1974) λειτουργήσε ως πρόκληση για την Παραγωγή

Γραπτού Λόγου, δηλαδή για τη συγγραφή ενός σύντομου κειμένου στη φόρμα μιας ραδιοφωνικής εκπομπής λόγου με τίτλο «Η λέξη της εβδομάδας», για να διατυπώσουν οι μαθητές/τριες διά της γραφής τις σκέψεις τους για κάποια από αυτά τα «θεριά».

Το ερώτημα είναι αδύνατο να απαντηθεί από τους μαθητές/τις μαθήτριες. Μπορεί όμως να πιστοποιηθεί το πρόβλημα. Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μια πιλοτική έρευνα με τη συνδρομή του μαθήματος της Πληροφορικής. Οι μαθητές/τριες προσδιόρισαν το σκοπό της έρευνάς τους, επιχείρησαν να θέσουν ερευνητικά ερωτήματα, επέλεξαν το δείγμα, διαμόρφωσαν τους άξονες των ερωτηματολογίων, συνέταξαν τις ερωτήσεις, δημιούργησαν ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια, ανέλυσαν τα αποτελέσματα και επιχείρησαν να εξάγουν συμπεράσματα. Συγκεκριμένα, αναπτύχθηκε ένα ερωτηματολόγιο που απευθύνονταν προς τους γονείς και ένα ερωτηματολόγιο που απευθύνονταν προς τους μαθητές. Και τα δύο ερωτηματολόγια είχαν τους εξής τέσσερις άξονες:

- Η χρήση αγγλικών τεχνολογικών όρων με ελληνικές καταλήξεις
- Η χρήση αγγλικών τεχνολογικών όρων με ελληνικές καταλήξεις στην επικοινωνία ανάμεσα στις διάφορες γενιές
- Η χρήση αυτούσιων αγγλικών τεχνολογικών όρων
- Η χρήση αυτούσιων αγγλικών τεχνολογικών όρων στην επικοινωνία ανάμεσα στις διάφορες γενιές

Τα ερωτηματολόγια της πιλοτικής έρευνας αναπτύχθηκαν με τη χρήση των φορμών google. Επίσης η παρουσίαση της πιλοτικής έρευνας στην τάξη έγινε με τη χρήση των παρουσιάσεων της google. Για τη συνεργατική παραγωγή και επεξεργασία των κειμένων χρησιμοποιήθηκαν τα google docs. Πρόκειται για εύχρηστα συνεργατικά εργαλεία που παρέχονται μέσω του google drive και δίνουν τη δυνατότητα της εύκολης διαμοίρασης και συνεργατικής επεξεργασίας αρχείων. Οι παραπάνω εφαρμογές και τα αρχεία του google drive είναι εύκολα προσβάσιμα από τις συσκευές που είναι συνδεδεμένες στο διαδίκτυο, όπως υπολογιστές, ταμπλέτες, έξυπνα κινητά (<https://www.google.com/drive/>).

Ενώ η έρευνα των μαθητών βρισκόταν σε εξέλιξη, προγραμματίστηκε η επίσκεψη στα στούντιο της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, όπου οι μαθητές/τριες ενημερώθηκαν για την ιστορία του ραδιοφωνικού σταθμού της ΕΡΤ3, παρακολούθησαν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η παραγωγή ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών, συμμετείχαν σε ραδιοφωνική εκπομπή μιλώντας ζωντανά στον αέρα, ενώ δοκιμάστηκαν και σε προσομοίωση τηλεοπτικής συζήτησης με εκπαιδευτικό θέμα.

Αυτή η προκλητική εμπειρία τους ενέπνευσε να επιχειρήσουν τη συγγραφή και παρουσίαση μιας ραδιοφωνικής εκπομπής με θέμα τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Στο μάθημα της Μουσικής οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να γίνουν «ραδιοφωνικοί παραγωγοί» και να δημιουργήσουν μια ραδιοφωνική εκπομπή (podcast) αλλά και μία διαφήμιση (radio spot), τα οποία να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, καθώς και μια μουσική τους δημιουργία. Σύμφωνα με τις ιδιαίτερες κλίσεις και δεξιότητές τους, οι μαθητές/τριες επέλεξαν διακριτούς ρόλους και συγκρότησαν 5 ομάδες: «Συγγραφείς κειμένων-διαλόγων», «Εκφωνητές», «Στιχορρογοί», «Τραγουδιστές», «Ηχολήπτες-επεξεργαστές ήχου». Οι «Συγγραφείς κειμένων - διαλόγων» δημιούργησαν συνεργατικά τα κείμενα - διαλόγους αξιοποιώντας τα αποτελέσματα της έρευνάς τους για τη σχέση γλώσσας και τεχνολογίας. Οι «Εκφωνητές» απέδωσαν εκφραστικά αυτά τα κείμενα μπροστά στο μικρόφωνο. Οι «Στιχορρογοί», αξιοποιώντας και εκείνοι τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, συνέθεσαν στίχους σε μουσική του δημοφιλούς τραγουδιού «Can't stop» (<https://www.youtube.com/watch?v=RxRZK7oAppc>) του συγκροτήματος Red Hot Chili Peppers. Οι «Τραγουδιστές» τραγούδησαν έχοντας ως μουσική υπόκρουση την οργανική

εκδοχή του τραγουδιού. Οι «Ηχολήπτες-επεξεργαστές ήχου», με χρήση συσκευής κινητού τηλεφώνου, ηχογράφησαν τους «Εκφωνητές» και τους «Τραγουδιστές».

Η τεχνολογία μπορεί να δημιουργήσει νέες δυνατότητες για το μάθημα της Μουσικής, καθώς και να προσφέρει ευκαιρίες που προηγουμένως δεν ήταν εφικτές, ειδικά σε τομείς που αφορούν τη δημιουργικότητα, τη διαθεματικότητα, την ανάπτυξη κινήτρων, την τόνωση της αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών (ΥΠΓΒΜΘ, 2011). Θεωρείται ως ένα επιπλέον εργαλείο για την εξυπηρέτηση ευρύτερων μουσικών στόχων. Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται η τεχνολογία στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι καθοριστικός παράγοντας σε σχέση με την αποτελεσματικότητά της. Η μουσική τεχνολογία προωθεί τη συμμετοχικότητα, επειδή πολλοί στόχοι και δραστηριότητες μπορούν να επιτευχθούν με ευκολία ακόμη και από τους/τις λιγότερο μουσικά καταρτισμένους/νες μαθητές/τριες (Hodges, 2001). Οι μαθητές/τριες μπορούν να αρχίσουν ένα παιχνίδι αυτοσχεδιασμού, δοκιμάζοντας διάφορους συνδυασμούς και εμπλέκοντας ταυτόχρονα την αισθητική τους κρίση (Savage, 2005). Στα μουσικά λογισμικά η διαχείριση της μουσικής πληροφορίας αφορά τη δημιουργία, αποθήκευση και μετάδοση ψηφιακών δεδομένων.

Στην προετοιμασία της ραδιοφωνικής εκπομπής χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα εργαλεία και λογισμικά: **Τα έξυπνα κινητά (Smartphones):** Η ιδέα αξιοποίησης κινητών συσκευών στην εκπαιδευτική διαδικασία, ως εργαλεία που μπορούν να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τη διδασκαλία και τη μάθηση δεν είναι καινούργια. Η αξιοποίηση των έξυπνων κινητών τηλεφώνων στην εκπαιδευτική διαδικασία συνιστά σήμερα έναν ιδιαίτερα σημαντικό τομέα έρευνας και ανάπτυξης στο πλαίσιο των ΤΠΕ. Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις (Roschelle, 2003· M. Sharples et al., 2009) καταλήγουν σε ενδιαφέροντα και, κατά κανόνα, θετικά αποτελέσματα των εφαρμογών των κινητών υπολογιστικών συσκευών στη μαθησιακή και τη διδακτική διαδικασία. **To Audacity:** Πρόκειται για πολύ αξιόλογο ελεύθερο λογισμικό επεξεργασίας ψηφιακού ήχου (digital audio editor) ανοιχτού κώδικα, που προτείνεται για την εκπαιδευτική διαδικασία παγκοσμίως. Στην Ελλάδα προτείνεται από το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο ως Ελεύθερο Λογισμικό & Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα (ΕΛ/ΛΑΚ) ενδεδειγμένο για χρήση στην Εκπαίδευση (<http://opensoft.sch.gr/node/1353>). Μπορεί να εγκατασταθεί και να λειτουργήσει σε διάφορα λειτουργικά συστήματα (Windows, Mac, GNU/Linux και BSD), διατίθεται δωρεάν και δεν υστερεί σε δυνατότητες σε σχέση με τις αντίστοιχες εμπορικές εφαρμογές. Λειτουργεί με πολλαπλά κανάλια ήχου, παρέχει πλήρεις δυνατότητες επεξεργασίας ήχου (silence, copy, trim, split, duplicate, γεννήτρια τόνων, πληθώρα εφέ (amplify, bass boost, echo, fade in/out, reverse, reverb κ.α.), ενώ είναι επεκτάσιμο με τα πρόσθετα (plug-ins) που χρησιμοποιεί (<http://www.audacityteam.org/>). **To Online Audio Converter:** Είναι μια δωρεάν online εφαρμογή που μετατρέπει αρχεία ήχου. Η εφαρμογή υποστηρίζει όλες τις μορφές, επεξεργάζεται γρήγορα τα αρχεία και δεν απαιτεί εγκατάσταση. Ο μετατροπέας λειτουργεί με πάνω από 300 διαφορετικές μορφές αρχείων, συμπεριλαμβανομένων των μορφών βίντεο, μετατρέποντάς τα σε μορφή mp3, wav, m4a, flac, ogg, amr, mp2 και m4r (<http://online-audio-converter.com/>).

Η τελική ραδιοφωνική εκπομπή παρουσιάστηκε αρχικά στην ολομέλεια της τάξης, όπου συζητήθηκε το τελικό αποτέλεσμα και η εμπειρία της εκπόνησής του, και ύστερα «ανέβηκε» στο Διαδικτυακό Ευρωπαϊκό Μαθητικό Ραδιόφωνο και αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του σχολείου.

### Αποτελέσματα της υλοποίησης της διδακτικής πρότασης

Οι μαθητές/τριες είχαν την ευκαιρία να μνηθούν στη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης μιας έρευνας με έναν όσο το δυνατόν πιο επιστημονικό τρόπο. Αφού παρουσίασαν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια, συνόψισαν τα συμπεράσματά τους ως εξής:

«Γενικά, οι απαντήσεις των μαθητών διέφεραν από αυτές των γονέων. Οι μαθητές παραδέχονται ότι οι αγγλικές λέξεις με ελληνικές καταλήξεις ή γενικότερα οι αγγλικές λέξεις που χρησιμοποιούνται στην τεχνολογία αποτελούν μεγάλο μέρος του λεξιλογίου τους στον προφορικό λόγο, αλλά προτιμούν στους γονείς τους να μη μιλάνε έτσι. Επίσης, στον γραπτό λόγο προτιμούν την καθαρά ελληνική γλώσσα. Παράλληλα, όπως και οι μαθητές, έτσι και οι γονείς χρησιμοποιούν αγγλικούς τεχνολογικούς όρους στο λόγο τους, αλλά δε συνηθίζουν να τοποθετούν ελληνικές καταλήξεις». Σύμφωνα με τα αποτελέσματα ανώνυμου ερωτηματολογίου ανατροφοδότησης, οι μαθητές/τριες βρήκαν τη διεξαγωγή της έρευνας ενδιαφέρουσα, βοηθήθηκαν από αυτή στη βαθύτερη αντίληψη του γλωσσικού φαινομένου και προβληματίστηκαν για αυτό. Παρόλα αυτά, τα ευρήματα της έρευνας δεν τροποποίησαν, όπως ήταν εξάλλου αναμενόμενο, τη στάση των μαθητών/τριών όσον αφορά τη χρήση των αγγλικών τεχνολογικών όρων στην καθημερινή προφορική επικοινωνία. Πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο που τους/τις ξεπερνάει. Τουλάχιστον συνειδητοποίησαν την επίδραση που ασκεί η αγγλική γλώσσα μέσω των ΤΠΕ στη νεοελληνική. Κι αυτό δεν είναι λίγο (Αλεξούδα & Καλλινής, 2017).

Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής μέσα από τον σχεδιασμό και την παραγωγή ραδιοφωνικής εκπομπής, έδωσε στα παιδιά ένα βήμα για να εκφραστούν ελεύθερα, να επικοινωνήσουν τις ιδέες τους, να συζητήσουν και να επιχειρηματολογήσουν. Η δυνατότητα προσωπικής έκφρασης από το Μαθητικό Ραδιόφωνο, τους/τις κινητοποίησε δίνοντάς τους ένα πρωτόγνωρο εργαλείο για να κάνουν τη φωνή τους ν' ακουστεί σε ένα κοινό από συνομηλίκους ή/και ενηλίκους. Εργάστηκαν ομαδοσυνεργατικά με τους/τις συμμαθητές/τριές τους αλλά και με τους εκπαιδευτικούς τους, ήρθαν σε επαφή με τις τεχνικές γραφής για τη ραδιοφωνική παραγωγή και τον ρόλο του δημιουργού πρωτότυπου περιεχομένου. Η μαθησιακή διαδικασία έδωσε σε μαθητές και μαθήτριες το αίσθημα του «ανήκειν» σε μια διαδικτυακή κοινότητα.

Επιπλέον, οι μαθητές/τριες πειραματίστηκαν με τρόπους σωστής παρουσίασης της ραδιοφωνικής εκπομπής αξιολογώντας τις φωνητικές τους δυνατότητες, την ποιότητα της φωνής τους, τον ρυθμό ομιλίας τους, την ένταση και τις παύσεις. Ήρθαν σε επαφή με διαδικασίες ποιοτικής ηχογράφησης, κατανόησαν πως μια αίθουσα διδασκαλίας δεν είναι κατάλληλος χώρος για ηχογραφήσεις και, στην προσπάθειά τους να ολοκληρώσουν την παραγωγή της ραδιοφωνικής εκπομπής (podcast) αλλά και της διαφήμισης (radio spot), κατέκτησαν γνώσεις και δεξιότητες στα λογισμικά επεξεργασίας και μετάδοσης ήχου, στις εφαρμογές πολυμέσων και στις τεχνικές ακουστικής. Οι μαθητές/τριες δημιούργησαν το δικό τους περιεχόμενο στην καλλιέργεια του γραμματισμού στα Μέσα και στην Πληροφορία και οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα πως ο μόνος περιορισμός που έχει το ραδιόφωνο είναι η φαντασία της κάθε ραδιοφωνικής ομάδας.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό, είχαν ενεργό συμμετοχή, πήραν πρωτοβουλίες, βρήκαν μια διέξοδο για πειραματισμό και αναλυτική προσέγγιση, αλληλεπιδράσαν χωρίς προβλήματα στη λειτουργία των ομάδων. Η εργασία σε ομάδες τους βοήθησε να αποκτήσουν γνώσεις μέσα από μια γόνιμη διαδραστική διαδικασία. Ευεργετήθηκαν και σε προσωπικό επίπεδο ανακαλύπτοντας δεξιότητες και ενδιαφέροντα. Οι μαθητές/τριες έμαθαν να «διαβάζουν» τον κόσμο και να δίνουν νόημα στις πληροφορίες με άλλα μέσα, πέρα από τα παραδοσιακά.

## Συμπεράσματα

Αποτιμώντας την εμπειρία της διαθεματικής προσέγγισης που παρουσιάστηκε, γίνεται φανερό πως οι μαθητές/τριες βρήκαν μια διέξοδο για πειραματισμό και αναλυτική προσέγγιση. Οι δραστηριότητες προκάλεσαν το έντονο ενδιαφέρον τους ανεξάρτητα από τις

μαθησιακές τους επιδόσεις, καθώς συμμετείχαν ενεργά σε όλα τα στάδια της μαθησιακής διαδικασίας και παρουσίασαν το τελικό ηχητικό προϊόν τους στην ολομέλεια της τάξης και σε ευρύτερο κοινό μέσω του Ευρωπαϊκού Μαθητικού Ραδιοφώνου. Κυρίως όμως προβληματίστηκαν για τη σχέση γλώσσας, σκέψης και επικοινωνίας, ευαισθητοποιήθηκαν πάνω στην πρόκληση που αντιμετωπίζει μια μικρή γλώσσα όπως η νεοελληνική από την κυριαρχία της αγγλικής στον τομέα των ΤΠΕ και ασκήθηκαν ερευνώντας και παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα με διαφορετικές «γλώσσες».

Όσο για τους εκπαιδευτικούς, η εμπειρία υπήρξε πολύτιμη όχι μόνο γιατί έγιναν μέτοχοι σ' αυτή τη γοητευτική, «ανακαλυπτική» διαδικασία για τους/τις μαθητές/τριες, αλλά και γιατί μέσα από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα αντιλήφθηκαν και οι ίδιοι βιωματικά την σημασία που έχει η παιδαγωγική των πολυγραμμatisμών.

Κατά την υλοποίηση της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης δεν προέκυψαν ιδιαίτερες δυσκολίες, ωστόσο υπάρχουν κάποια στοιχεία που θα μπορούσαν να τη διευκολύνουν:

- Η υπάρχουσα εμπειρία μαθητών/τριών στην ομαδική και συνεργατική εργασία, καθώς και η σταθερή εμπλοκή τους σε βιωματικές διαδικασίες μάθησης.
- Η προηγούμενη εξοικείωσή τους με τη χρήση συνεργατικών λογισμικών και τις βασικές λειτουργίες του λογισμικού Audacity.
- Η παράλληλη εργασία των ομάδων σε διαφορετικές αίθουσες, όπως το Εργαστήριο Πληροφορικής (συνεργατική παραγωγή λόγου, επεξεργασία ηχογραφήσεων, παραγωγή ηχητικού προϊόντος), η αίθουσα μουσικής ή η σχολική τάξη (μουσική εκτέλεση και ηχογράφηση) για την αποφυγή θορύβου.
- Η σωστή διαχείριση του χρόνου από τον/την εκπαιδευτικό, καθώς μια αίθουσα διδασκαλίας δεν είναι ο κατάλληλος τόπος για ποιοτικές ηχογραφήσεις, ενώ οι μαθητές/τριες, ιδίως αν ηχογραφούν πρώτη φορά τη φωνή τους, παραξενεύονται από τη χροιά της και έχουν την τάση να πειραματίζονται και να «παίζουν» με διάφορες δοκιμές ηχογράφησης.
- Η υιοθέτηση της εναλλακτικής διδασκαλίας από την πλευρά των εκπαιδευτικών, όχι μόνο στην προκειμένη περίπτωση, αλλά και γενικότερα ως συνειδητή επιλογή.

## Αναφορές

Audacity. Στο <http://www.audacityteam.org>

Burke, A. (2009). Checkmarks on the screen: Questions of assessment and new literacies in the digital age.

In A. Burke & R. Hammett (Eds.), *Assessing new literacies: Perspectives from the classroom*, New York: Peter Lang Publishing.

Casasanto, D. (2008). Who's Afraid of the Big Bad Whorf? Crosslinguistic Differences in Temporal Language and Thought. *Language Learning*, 58(1), 63-79.

European School Radio. Ανακτήθηκε στις 3 Απριλίου 2018 από <http://www.sch.gr/96-announces/2165-european-school-radio>

European School Radio. Στο <http://europeanschoolradio.eu>

Google drive. Στο <https://www.google.com/drive>

Hodges, R. (2001). Using ICT in Music Teaching. In Philpott, C. & Plummeridge, C. (Eds), *Issues in Music Teaching*, London: Routledge.

Obenauer, J. (2014). *The Sapir-Whorf Hypothesis: The limits of our language are the limits of our thoughts*, Philipps-Universität Marburg. Retrieved 2 April 2018 from [https://www.academia.edu/8248630/The\\_Sapir-Whorf\\_Hypothesis\\_The\\_limits\\_of\\_our\\_language\\_are\\_the\\_limits\\_of\\_our\\_Thoughts](https://www.academia.edu/8248630/The_Sapir-Whorf_Hypothesis_The_limits_of_our_language_are_the_limits_of_our_Thoughts)

Online Audio Converter. Στο <http://online-audio-converter.com>

Red Hot Chili Peppers - Can't Stop (Instrumental). Στο

<https://www.youtube.com/watch?v=RxRZK7oAppc>

- Roschelle, J. (2003). Keynote paper: Unlocking the learning value of wireless mobile devices. *Journal of Computer Assisted Learning*, 19(3), 260–272.
- Savage, J. (2005). Information Communication Technologies as a Tool for Re-imagining Music Education in the 21st Century. *International Journal of Education & the Arts*, 6(2). Retrieved 3 April 2018 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ808098.pdf>
- Sharples, M., Arnedillo-Sánchez, I., Milrad, M., & Vavoula, G. (2009). Mobile Learning. Balacheff et al. (Eds.), *Technology-Enhanced Learning. Principles and Products*, New York: Springer.
- Todorova, M. (2015). Dusty But Mighty: Using Radio in the Critical Media Literacy Classroom. *The National Association for Media Literacy Education's Journal of Media Literacy Education*, 6(3), 46–56.
- Zlatev, J. & Blomberg, J. (2015). Language may indeed influence thought. *Frontiers in Psychology*, 6. Retrieved 3 April 2018 from <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2015.01631/full>
- Βιττυκενστάιν, Α. (2007). *Στοχασμοί*, μτφρ. Κ. Μ. Κωβαίος, Αθήνα: Στιγμή.
- Ματσοαγγούρας, Η. (2003). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση (Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας)*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Μητροκοπούλου, Β. (2001). *Γραμματισμός*. Ανακτήθηκε στις 4 Απριλίου 2018 από [http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_e1/](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e1/)
- Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο - Ελεύθερο Λογισμικό & Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα (ΕΛ/ΛΑΚ Για την Εκπαίδευση). Στο <http://opensoft.sch.gr/node/1353>
- Παπαδοπούλου, Ο. (2014). *Η επιρροή της αγγλικής στην νέα ελληνική: εξέταση νεοεισαχθέντων αγγλισμών*. Πάτρα (πτυχιακή εργασία).
- Σεφέρης, Γ. (1974). Η γλώσσα στην ποίησή μας. *Δοκίμες*, Αθήνα: Ίκαρος, τόμ. Β', 162-181.
- ΥΠΓΒΜΘ (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής στο Γυμνάσιο*. Ανακτήθηκε στις 3 Απριλίου 2018 από <http://ebooks.edu.gr/info/newps/Τέχνες - Πολιτισμός - πρόταση α'/Μουσική - Δημοτικό-Γυμνάσιο.pdf>
- Χατζησαββίδης, Σ. (2007). Ο γλωσσικός γραμματισμός και η παιδαγωγική του γραμματισμού: Θεωρητικές συνιστώσες και δεδομένα από τη διδακτική πράξη. Στο Α. Βελοπούλου (επιμ.), *Πρακτικά του 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ* (σ. 27-34). Ανακτήθηκε στις 10 Απριλίου 2018 από <http://nipia-larisa.gr/wp-content/uploads/2012/09/praktika.pdf>
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2005). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.